

התעשייה הצבאית לישראל (תעש)

פעולות הביקורת

נערכה ביקורת על תהליך אישור הדוחות הכספיים של תעש לשנים 2003 ו-2004, המהווה בדיקת מעקב לביקורת שנערכה על תהליך אישור הדוחות הכספיים לשנת 2000.

מעקב

הדוחות הכספיים של תעש לשנים 2003 ו-2004

"הדוחות הכספיים של תעש לשנת 2000", דוח שנתי 53א, עמ' 273

תקציר

על פי חוק החברות, התשנ"ט-1999, ועל פי חוק החברות הממשלתיות, התשל"ה-1975, על התעשייה הצבאית לישראל (תעש) (להלן - תעש) לערוך לכל שנה דוחות כספיים, שיכללו מאזן ליום 31 בדצמבר, דוח רווח והפסד ודוחות כספיים נוספים (להלן - הדוחות הכספיים). הדוחות יאושרו בידי הדירקטוריון, ייחתמו בשמו ויוגשו לשרים האחראים לענייני תעש, קרי שר האוצר ושר הביטחון. מטרת הדוחות הכספיים היא לאפשר לדירקטוריון ולשרים לקבל תמונת מצב עדכנית, בין היתר, על מצבה הכספי של החברה, נכסיה והתחייבויותיה. במצבים בעייתיים להצגת תמונה זו משנה חשיבות.

דירקטוריון תעש לא ביצע את האמור בשני החוקים האמורים ולא אישר עד ליולי 2006 את הדוחות הכספיים של תעש לשנים 2003 ו-2004. תעש והבעלים שלה, קרי משרד האוצר ומשרד הביטחון, לא הסדירו את מכלול הסוגיות שיאפשרו אישור דוחות כספיים אלה.

מבקר המדינה רואה בדאגה רבה את זילות החוק באי-פרסום הדוחות הכספיים לאורך שנים. שר האוצר ושר הביטחון הודיעו למבקר המדינה, כי ידונו בסוגיה כדי לקבוע את דרך הטיפול הנדרשת. נדרש, כי פתרון הסוגיה יגובש ויבוצע בדחיפות המרבית.

על פי הגדרות חוק החברות, התשנ"ט-1999 (להלן - חוק החברות), התעשייה הצבאית לישראל (תעש) (להלן - תעש) היא בגדר חברה פרטית. חוק החברות קובע, כי חברה פרטית תערוך לכל שנה דוחות כספיים, שיכללו מאזן ליום 31 בדצמבר (להלן - המועד הקובע), דוח רווח והפסד ודוחות כספיים נוספים (להלן - הדוחות הכספיים). הדוחות ייערכו בתוך שישה חודשים מהמועד הקובע, או בתוך תקופה אחרת שנקבעה בתקנון החברה, ובלבד שתקופה זו לא תעלה על תשעה חודשים. הדוחות הכספיים יאושרו בידי הדירקטוריון וייחתמו בשמו. בנוסף לכך, על הדירקטוריון להביא בפני האסיפה השנתית של בעלי המניות של החברה את הדוחות שאישר.

תעש היא חברה ממשלתית כמוגדר בחוק החברות הממשלתיות, התשל"ה-1975 (להלן - חוק החברות הממשלתיות). חוק החברות הממשלתיות קובע, כי הדירקטוריון ידאג מדי שנה בשנה לעריכתם של מאזן, דוח רווח והפסד כולל ייעוד רווחים, ודוח המשאבים ואופן השימוש בהם. כמו כן קובע חוק החברות הממשלתיות, כי יו"ר הדירקטוריון חייב להגיש לשרים האחראים לענייני החברה, כפי שהוגדרו בחוק, ולרשות החברות הממשלתיות (להלן - רשות החברות) את הדוחות המאושרים מיד לאחר שהדירקטוריון אישרם. השרים האחראים לענייני תעש הם שר האוצר ושר הביטחון. מטרת הדוחות הכספיים היא לאפשר לדירקטוריון ולשרים לקבל תמונת מצב עדכנית, בין היתר, על מצבה הכספי של החברה, נכסיה והתחייבויותיה. במצבים בעייתיים, להצגת תמונה זו משנה חשיבות.

בביקורת שערך משרד מבקר המדינה בשנת 2002¹ על הדוחות הכספיים של תעש לשנת 2000 נמצא, כי הנהלת תעש והדירקטוריון לא דנו עד יולי 2002 בדוחות הכספיים של תעש לשנת 2000, ולא אישרו אותם, וכן, כי רשות החברות לא ראתה לנכון להביע את התנגדותה לכך, כי אישור דוחות כספיים אלה יידחה למועד שאינו נראה לעין.

בעקבות הביקורת דלעיל, תוקן חוק החברות הממשלתיות² כך שבמקרה שחברה ממשלתית לא הגישה דוחות כספיים כמוגדר בחוק, אזי רשות רשות החברות להעביר מכהונתם את יו"ר הדירקטוריון והדירקטורים, אם לא נקטו את כל האמצעים הנאותים כדי למנוע את אי-הגשת הדוחות, וכן רשאית הממשלה או רשות החברות להעביר את מנכ"ל החברה מתפקידו.

בחודשים פברואר עד יולי 2006, לסירוגין, ערך משרד מבקר המדינה בדיקה חוזרת בעניין הדוחות הכספיים של תעש, כדי לבחון אם הנהלת תעש והדירקטוריון שלה עמדו בדרישות חוק החברות וחוק החברות הממשלתיות לגבי תהליך אישור הדוחות הכספיים לשנים 2003 ו-2004.

הוועדה לענייני ביקורת המדינה של הכנסת, בהתייעצות עם מבקר המדינה, החליטה שלא להניח על שולחן הכנסת ולא לפרסם נתונים אחדים מפרק זה כדי למנוע פגיעה בקשרי מסחר בין-לאומיים של המדינה, בהתאם לסעיף 17 לחוק מבקר המדינה, התשי"ח-1958 [נוסח משולב].

להלן ממצאי בדיקת המעקב:

1. רק ב-1.5.05, עשרה חודשים לאחר המועד הקובע בחוק החברות לאישור הדוחות הכספיים לשנת 2003, דן דירקטוריון תעש לראשונה בטיוטת הדוחות הכספיים לשנת 2003, ורק ב-10.10.05 הוא דן בטיוטה לשנת 2004. נמצא, כי במועד סיום הבדיקה החוזרת, יולי 2006, הדירקטוריון טרם אישר את הדוחות הכספיים לשנים המסתיימות ב-31.12.03 וב-31.12.04, וממילא יו"ר הדירקטוריון³ לא הגיש לשרים ולרשות החברות דוחות מאושרים, כנדרש.

1 ראו דוח שנתי 53א של מבקר המדינה (2002), "הדוחות הכספיים של תעש לשנת 2000", עמ' 273.
 2 ס"ח 1892, עמ' 396 (תיקון עקיף לחוק התכנית להבראת כלכלת ישראל (תיקוני חקיקה להשגת יעדי התקציב והמדיניות הכלכלית לשנות הכספים 2003 ו-2004), התשס"ג-2003).
 3 מר עובדיה עלי היה יו"ר הדירקטוריון בתקופה מאי 2005 - יוני 2006.

2. ב-10.10.05 החליט הדירקטוריון לקצוב חודשיים למאמצי הנהלת תעש לקבל הבהרות מבעלי המניות של תעש לגבי הסדרת הסוגיות, שיאפשרו את אישור הדוחות הכספיים. ב-20.11.05 הציג הסמנכ"ל לכספים ולבקרה לדירקטוריון, כי צפויה להתקבל חוות דעת מיועץ חיצוני. ב-7.12.05 סיכם הדירקטוריון, כי הוא מבקש לקבל את חוות הדעת בהקדם. ב-29.12.05 ציין יו"ר הדירקטוריון, כי (טיוטת) חוות הדעת התבססה על נתוני ההחלטה מאוגוסט 2005 של ועדת השרים לענייני הפרטה להפריט את תעש, אולם יש מידע שהחשב הכללי היה בדעה אחרת.

במועד סיום הבדיקה החוזרת, יולי 2006, כשבעה חודשים לאחר המועד שקבע הדירקטוריון להנהלת תעש לקבל הבהרות לגבי הסוגיות האמורות, טרם קיבלה ההנהלה את ההבהרות האמורות וטרם גובשה חוות הדעת.

להלן התייחסות הגופים המבוקרים לעניין אי-אישור הדוחות הכספיים:

א. בפברואר 2006 מסרה תעש למשרד מבקר המדינה, כי אי-החתימה על הדוחות הכספיים נובעת מכך שמחד גיסא, הנתונים הכספיים מחייבים את פתרון הסוגיות האמורות ולא ניתן פתרון כאמור, ומאידך גיסא, הממשלה פועלת באופן המצביע על כוונתה להגיע לפתרון, כגון החלטת ועדת השרים לענייני הפרטה מ-28.8.05 לאפשר את הפרטת תעש בתמורה חיובית. עוד מסרה תעש, כי היא ביקשה מגורמים בממשלה לקבל בכתב התחייבות מפורשת ובלתי מסויגת להמשיך ולתמוך בתעש עד להפרטתה, התחייבות שתעניק לדירקטוריון ולהנהלת תעש את מידת הביטחון לאישור הדוחות הכספיים, אולם התחייבות כזו לא התקבלה.

ביוני 2006 הודיעה תעש למשרד מבקר המדינה, כי תעקש על הסדרת הנושאים הפיננסיים בינה לבין המדינה בטרם ייחתמו הדוחות הכספיים.

ב. באפריל 2006 התקבלה במשרד מבקר המדינה התייחסותם של רשות החברות, החשב הכללי ומשרד הביטחון. רשות החברות מסרה, כי תעש נדרשת להגיש את הדוחות הכספיים בהתאם לחוזרי רשות החברות ועל פי כל דין. החשב הכללי מסר, כי על תעש כחברה עצמאית לפעול ולקבל החלטות על פי הבנתה במוסדות המוסמכים לכך בהתאם לכל דין. משרד הביטחון מסר, כי פרסום הדוחות הכספיים הוא באחריות תעש.

עוד מסרו שלושת הגורמים האמורים למשרד מבקר המדינה, כי לא תינתן לתעש התחייבות מפורשת ובלתי מסויגת כדרישתה לעיל. החשב הכללי ציין, כי התחייבות כזו מאיינת הלכה למעשה את המשמעות של חברה ממשלתית כישות משפטית נפרדת האחראית לתת דין וחשבון על פעולותיה והתוצאות העסקיות שלה, וכן, כי התחייבות ללא הגבלה בסכום וללא מקור תקציבי מנוגדת לחוק יסודות התקציב.

ב-8.5.06 הודיעה תעש לרשות החברות, כי בקשתה לקבלת התחייבות המדינה לתמוך בתעש "אינה כוללת התחייבות מצד המדינה למתן רשת ביטחון גורפת", וכן, כי הוצגו לרשות החברות, למשרד האוצר ולמשרד הביטחון מספר פעמים "הנושאים הדורשים הסדרה לצורך אישור הדוחות הכספיים".

ביוני 2006 הודיעה רשות החברות בהנחיית שר האוצר למשרד מבקר המדינה, כי שר האוצר דן פעמיים במהלך יוני 2006 בנושא (הפרטת תעש) והוצג לו מצבה של תעש ומתווה ההפרטה; שר האוצר, מר אברהם הירשזון, הודיע, כי ישוחח עם ראש הממשלה, מר אהוד אולמרט, ושר הביטחון, מר עמיר פרץ, כדי להבטיח, כי ניתן יהיה לפעול במתווה ההפרטה; ובימים הקרובים אמורה להתקיים פגישה בין שר האוצר לבין שר הביטחון לגבי מצבה של תעש ועתידה, ולאחר קביעת עמדת השרים ניתן יהיה לטפל במצבה של תעש ובדוחות הכספיים. ביוני 2006 הודיע שר הביטחון למשרד מבקר המדינה, כי בכוונתו להתייעץ עם שר האוצר לגבי דרך הפעולה שיש לנקוט.

מבקר המדינה מעיר, כי אין להתיר את אי-ביצוע החוק ואת הכשל הנמשך זמן רב, שבו הצדדים המעורבים לא הסדירו את מכלול הסוגיות כך שיתאפשר אישור הדוחות הכספיים של תעש לשנים 2003 ו-2004. מבקר המדינה רואה בדאגה רבה את זילות החוק באי-פרסום הדוחות הכספיים לאורך שנים. לאור ההתייחסות לממצאי הביקורת של השרים המופקדים - שר האוצר ושר הביטחון - וכוונתם לטפל בסוגיה, מציין מבקר המדינה, כי מתחייבת נקיטת צעדים נמרצים של רשות החברות הממשלתיות והשרים המופקדים לפתרון ברור ודחוף.